

FOTO: POVL KLAUSEN

Vi skal væk fra en sprognationalisme og hen til en sprogpluralisme. Fra et »enten eller« til et »både og«, mener sprogforsker Karen Margrethe Pedersen.

Det går alt for langsomt

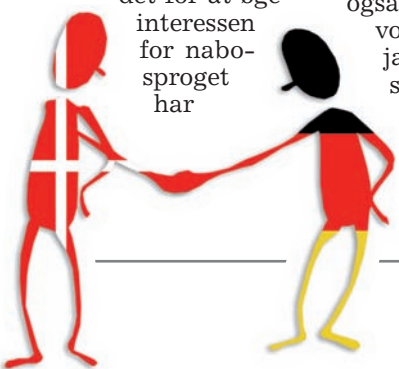

Flersprogethed. Dansk, tysk og engelsk bør indgå som ligeværdige sprog i undervisningen på begge sider af grænsen. At børnene kan, er forlængst bevist. Nu bør skolerne følge trop, mener sprogforskeren Karen Margrethe Pedersen.

AABENRAA/APENRADE. I 1960'erne var tysk og engelsk endnu ligeværdige fremmedsprog i de danske folkeskoler.

I 1970'erne blev engelsk første fremmedsprog og tysk andet fremmedsprog i Danmark. I 1990'erne blev tysk så helt afskaffet som obligatorisk fag. Siden da har eleverne måttet vælge mellem enten tysk eller fransk. Og siden da er antallet af elever med tysk som valgfag dalet drastisk i Danmark. Det samme gælder antallet af tysklærere på seminarierne.

- Det var en kæmpe fejl. I stedet for at øge interessen for nabo-sproget har

man gradvist nedprioriteret det. Det har skabt en sprogbarriere mellem Tyskland og Danmark, som kunne have været undgået, siger Karen Margrethe Pedersen, lektor for sprogforskning på Institut for Grænseregionsforskning i Aabenraa.

I 1980'erne var kriminalserien »Der Alte« et hit blandt danskerne, der dengang kunne have klareret sig med en eneste knap på fjernbetjeningen. I dag er der talrige danske satellit- og kabelkanaler, men ud over danske egenproduktioner er det britiske og amerikanske serier, der dominerer. Tysk er ikke så sexet som engelsk, og udbuddet følger som bekendt efterspørgslen.

Unge danskerne satser på verdenssproget engelsk i forventning om, at det er et sprog, man kan klare sig med i hele Europa. I grunden et paradoks. For det suverænt største sprogområde i EU er tysk, ikke engelsk.

Ikke råd til at droppe Tyskland

Danskernes ensidige sprogsatsning bekymrer især erhvervslivet. Tyskland er ikke blot Danmarks nærmeste landfaste nabo, men også kongerigets vigtigste handelspartner.

Danmark har simpelthen ikke råd til at droppe interessen for Tyskland.

- Mange danskere har en eksklusiverende nationalfølelse, så indflydelse udenfra betragtes som en trussel. Det gælder også sproget. Mange tror, at vor kultur, litteraturen - ja hele vor identitet - tager skade, hvis der kommer flere sprog til. Sprogforskere kalder fænomenet sprognationalisme. Danmark bør dog i stedet satse på

sprogpluralisme - fra et »enten eller« til et »både og«, siger Karen Margrethe Pedersen.

Syd for grænsen har det indtil for få år siden ikke set bedre ud. Hvorfor lære dansk? Danskerne kan jo tysk. Ikke blot kassedamerne i sønderjyske supermarkeder. Også dem i Hvide Sande!

Også i Slesvig-Holsten har man tidligere eksperimenteret med obligatorisk danskundervisning i grundskolen, men det nåede aldrig ud over projektniveau. For fire-fem år siden, under forarbejdet til en ny skolelov, lod delstatsregeringen undersøge, om man skal indføre danskundervisning i grundskolen. Men ideen blev skudt ned af forældre og lærere med den begrundelse, at det bliver for hårdt for børnene at lære endnu et sprog. Karen Margrethe Pedersen er dybt uenig.

Børn magter at lære flere sprog

- Det er forlængst påvist, at børn sagtens magter at lære flere sprog på en gang. Det kan de så tidligt som i børnehavetiden. Det kan man blandt andet overbevise sig om i mindretalenes institutioner. Så det er noget pjat at

uddannelser, vi skal sætte ind, hvis vi vil styrke samarbejdet på tværs af grænsen. Hellere i dag end i morgen, for det går alt for langsomt, siger hun.

Sprogforskeren ser helst, at tysk bliver genindført som obligatorisk fag i Danmark og vice versa. Men ikke nok med det:

- Dansk, tysk og engelsk bør indgå som ligeværdige sprog i alle undervisningsfag på begge sider af grænsen, siger hun.

At det ikke blot er fremtids snak, viser Europaklassen, en dansk-tysk-engelsk gymnasieoverbygning, som Tønder Gymnasium tilbyder i samarbejde med Friedrich-Paulsen-Schule i Nibøl. Her undervises alle fag på tre sprog. Med stor succes. Den specielle gymnasielinje har næsten tildoblet elevtallet på ganske få år.

Karen Margrethe Pedersen ser dog også lys for enden af tunnelen:

- Sproget har altid været en stor barriere for tyskere, der ønskede at få job i Danmark. Nu, da der er mangel på arbejdskraft i Danmark, kan alt pludselig lade sig gøre. Nu kan tyskere uden danskundskaber uden videre få job i Danmark. De første AMU-centre (AMU står for arbejdsmarkedsuddannelse, red.), heriblandt Aabenraa, er endda begyndt at tilbyde kurser med dansk som andetsprog. Det var utænkeligt for bare et par

år siden, siger Karen Margrethe Pedersen.

Med andre ord: Den sproglige barriere er øjensynligt underordnet manglen på arbejdskraft. Og hvem ved. Måske er det begyndelsen til et nyt afsnit i den dansk-tyske grænselandshistorie.

Per Dittrich

” I stedet for at øge interessen for nabo-sproget har man gradvist nedprioriteret det. Det har skabt en sprogbarriere mellem Tyskland og Danmark.

sige, at børnene tager skade af flersproget undervisning, siger den danske sprogforsker og fortsætter:

- Det, det skorter på, er viljen til at tage skridtet, og det faktum, at alt for få lærere er flersprogede. Så det er ikke kun i skoler og børnehaver, men også i de videregående

Det danske skolesystem

I Danmark er der ikke skolepligt som i Tyskland, men undervisningspligt. Dvs. alle børn skal modtage ni års undervisning fra det år, de fylder syv år. Desuden findes en valgfri børnehaveklasse fra det år, barnet fylder seks år, og en valgfri 10. klasse.

Der findes tre overordnede undervisningsmuligheder for børn: Folkeskoler, privatskoler og hjemmeundervisning. 87 procent af de danske børn går i folkeskolen, som er gratis. 12 procent går i privatskoler med delvis brugerbetaling. Kun en procent undervises hjemme. Blandt privatskolerne findes også internationale skoler, hvor eleverne modtager undervisning på engelsk, tysk eller fransk.

Folkeskolen

Den danske Folkeskole omfatter undervisning for børn mellem seks og 16 år. Alle lærere i folkeskolen har en fire-årig læreruddannelse bag sig og er uddannet til at undervise 1. til 10. klasse. Niveaudeling blev afskaffet for årtier siden. Folkeskolen er en udelt skole.

Ifølge Folkeskoleloven skal skolen både give børnene fagspecifikke kundskaber og ruste dem til at være borgere i et demokratisk samfund. Skolen skal også formidle eleverne en kritisk vinkel på tingene.

I Danmark lægges der - modsat mange skoler i Tyskland, hvor lærerne skal tiltales med »De« - vægt på, at elever og lærere er på øjenhøjde med hinanden. Den uformelle omgangstone er også som regel det første, tyskere bemærker, når de får lejlighed til at følge en dansk undervisningstime.

Pensum i folkeskolen består af en række obligatoriske fag, og på højere klassetrin er der valgfag. Obligatoriske fag er dansk (alle klassetrin), engelsk (4. til 9. klasse), tysk eller fransk (7.-9.), kristendoms-kundskab (alle klassetrin), historie (3. til 8.), samfundsfag (9.), idræt (alle klassetrin), musik (1.-6.), billedkunst (1.-5.), håndarbejde, sløjd og hjemkundskab (mellem 4. og 7.), matematik (alle klassetrin), natur/teknik (1.-6.), geografi og biologi (7. og 8.), fysik/kemi (7.-9.).

Derudover skal følgende emner behandles: Færdselslære, sundheds- og seksualundervisning og familieundskab, uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering. IT og internationale aspekter skal inddrages i alle fag.

Fra 8. til 10. klassetrin tilbydes der en række valgfag, heriblandt informationsteknologi, medier, billedkunst, filmkundskab, drama, motorlære, latin og spansk. Folkeskolen skal desuden tilbyde modersmålsundervisning af børn fra EU/EØS-lande, Færøerne og Grønland. Derudover har den enkelte kommune mulighed for at tilbyde modersmålsundervisning af børn fra andre lande.

Folkeskolen afsluttes med Folkeskolens Afgangsprøve (efter 9. eller 10. klassetrin) eller Folkeskolens Udvidede Afgangsprøve (efter 10. klassetrin). Der aflægges ingen eksaminer på tidligere klassetrin.

Privatskoler

Danmark har en næsten 200-årig tradition for privatskoler. Privatskolerne tilbyder undervisning på linie med folkeskolen, men der er friere rammer for tilrettelæggelsen. Undervisningen baserer på forskellige filosofiske og ideologiske grundprincipper. Det kan f.eks. være akademisk orienterede skoler, Rudolf Steiner-skoler eller skoler for det tyske mindretal.

Privatskolerne er selvstyrende institutioner, men hvis de lever op til Undervisningsministeriets krav, kan de modtage et statstilskud svarende til ca. 85 procent af udgifterne. Resten finansieres ved brugerbetaling.

Efterskoler

Efterskoler er kostskoler for elever på 8.-10. klassetrin. Ud over undervisning og eksaminer i folkeskolens obligatoriske fag tilbyder efterskolerne typisk musik og idrætsorienterede aktiviteter som f.eks. sport, musik, billedkunst eller håndværk. Flere og flere unge mennesker vælger at tilbringe et år på en efterskole.

Internationale skoler

Her er undervisningssproget et andet end dansk. De fleste internationale skoler er oprettet efter reglerne for private skoler og får derfor et statsligt tilskud. Der opkræves desuden en skoleafgift, som varierer fra ca. 15.000 til 80.000 kroner om året.

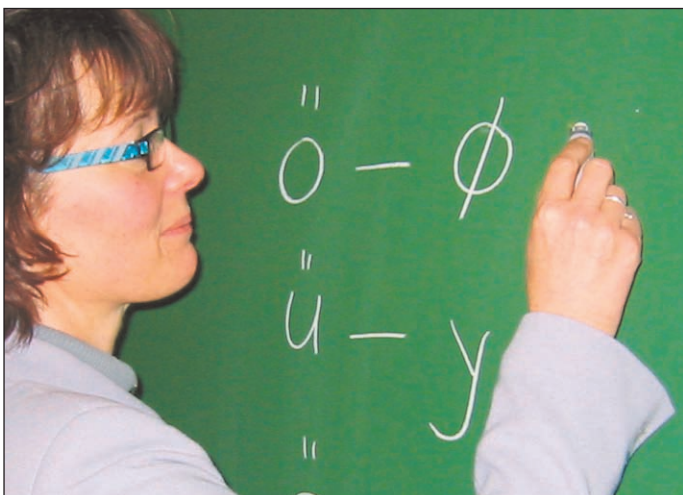
»Unter Nachbarn - blandt naboer« er et fælles projekt i:

FLSENSBURG AVIS sh:z Der Nordschleswiger

Projektet støttes af:

Danfoss Nord = Ostsee Sparkasse

FOTOS: PER DITTRICH

Karen Wulff Paustian underviser blandt andet i dansk og matematik på den tyske skole i Tinglev.

Det tyske skolesystem

I Tyskland er skoleloven ikke et forbunds-, men en delstatssag. Den varierer fra delstat til delstat. De offentlige skoler drives dog ligesom i Danmark af kommunerne.

Hidtil har man i Slesvig-Holsten opereret med et tredelt skolesystem, så eleverne deles i tre forskellige niveauer efter grundskolens fjerde klassesetning. En ny skolelov, som trådte i kraft i fjor, åbner for en række nye muligheder, heriblandt den udelte skole efter skandinavisk forbillede.

Det tredelte skolesystem

Grundskolen varer fra 1. til 4. klassesetning. Herefter deles eleverne op i tre niveauer - hovedskolen, realskolen og gymnasiet - og undervises i separate klasser eller skoler.

Hovedskolen (5.-9. klassesetning) er for de bogligt svage elever. De bogligt stærkere elever indstilles til realskolen (til og med 10. klasse) eller gymnasiet (hidtil til og med 13. klassesetning).

Det tredelte skolesystem har i årtier været kritiseret for at skabe for mange tabere, bl.a. fordi elevernes skolemæssige fremtid besegles, når de blot er fyldt ti år. Dertil kommer, at det ikke er muligt at skifte på et højere niveau, hvis det senere viser sig, at eleven alligevel er bogligt stærkere end oprindeligt antaget. Værdien af og mulighederne med en tysk hovedskoleeksamen er blevet devalueret i takt med at andelen af gymnasieelever er steget voldsomt i de seneste årtier. Det samme gælder, omend i mindre grad, realskoleeksamen.

Den integrerede fælleskole (IGS)

I begyndelsen af 1970'erne begyndte nogle skoler at udvikle et nyt, mere fleksibelt skolesystem: Fælleskolen (Integrierte Gesamtschule), der tager udgangspunkt i den enkelte elevs styrker og svagheder inden for de forskellige fag.

Eleverne undervises principielt sammen, men en række obligatoriske fag undervises med niveaudeling i grundkursus og udvidet kursus. I modsætning til det tredelte skolesystem kan eleverne her skifte mellem niveauerne hvert halve år. Dermed kan undervisningsniveauet løbende justeres i forhold til den enkelte elevs personlige udvikling. Afgangsbeviset afhænger - foruden bestået eksamen - af det antal fag, eleven har bestået på udvidet kursus.

Den ny skolelov

I februar 2007 trådte en ny skolelov i kraft i Slesvig-Holsten. Blandt nyhederne er afskaffelsen af den frivillige tiende klasse i hovedskolen, indførelsen af to nye skoleformer - regionalskolen og fælleskolen (Gemeinschaftsschule) - og en omfattende gymnasiereform.

Regionalskolen

Senest 2010 skal alle hoved- og realskoler i Slesvig-Holsten være sammenlagt til regionalskoler (5. til 10. klassesetning). Regionalskolen er en overbygning på den fire-årige grundskole og afsluttes med en hovedskole- eller realeksamen.

5. og 6. klassesetning er et såkaldt mellemtrin (Orientierungsstufe). Først herefter afgøres det, om eleven er hoved- eller realskoleegnet. Regionalskoleelever kan niveaudeles eller undervises i blandede klasser. Det ventes, at mange regionalskoler også vil tilbyde grundskoleklasser, så eleverne kan få et sammenhængende forløb uden skoleskift.

Den ny fællesskole

(Gemeinschaftsschule)

Den ny fællesskole omfatter 5. til 10. klasse, men kan dog ifølge skoleloven også tilbyde en tre-årig gymnasieoverbygning til og med 13. årgang. Hovedskole-, realskole- og gymnasieelever kan undervises i blandede klasser. Der er dog også mulighed for delvis niveaudeling svarende til den tidligere IGS-model.

Profilgymnasiet

Gymnasietiden reduceres med et år, så den afsluttes med en studentereksamen efter 12. årgang. Antallet af ugentlige undervisningstimer blevet forøget, ligesom eleverne skal bestå en eksamensprøve mere end tidligere.

Linje- og prøvofag er fortid. Nu skal eleverne vælge en faglig profil med udgangspunkt i deres egne styrker og svagheder. Den valgte profil har stor indflydelse på, hvilke studiefag der kan komme i betragtning efter gymnasietiden, så på en måde indsnævres elevens uddannelsesmuligheder. Til gengæld betyder den faglige satsning, at skolen kan bruge ressourcer på at formidle mere målrettet specialviden inden for det valgte faglige område.

Privatskoler

Ligesom i Danmark eksisterer der en række privatskoler i Tyskland. Heriblandt Steiner-skolerne (på tysk: Waldorfschulen) og de danske mindretalsskoler under Dansk Skoleforening for Sydslesvig. På Steiner-skolerne er der ingen niveaudeling, mens de danske skoler opererer med delvis niveaudeling efter IGS-modellen fra 7. klasse. Mens Waldorfskolerne må opkræve en klækkelig brugerbetaling fra forældrene for at kunne køre rundt, er de danske skoler gratis, takket være et rundhåndet statstilskud fra Danmark.

Kulturchoke at komme til dansk skole

BLANDT NABOER - UNTER NACHBARN

Undervisning. Karen Wulff Paustian har både prøvet kræfter med det tyske og det danske skolesystem. I dag er hun lærer på en tysk skole i Danmark.

TINGLEV. Karen Wulff Paustian kan se tilbage på en omtumlet karriere inden for skolevæsenet i det dansk-tyske grænseland.

Efter tysk skolegang i Bredsted, Nibøl og Flensborg skrev hun sig ind på lærerstudiet på Pädagogische Hochschule i Flensborg, det nuværende Flensborg Universitet, i 1987. På det tidspunkt kunne hun ikke ane, at hun en dag ville svinge kridtet foran en klasse i Danmark. Hun valgte tysk og biologi som hovedfag.

Nu hændte det, at hun blev kæreste med en dansker. Karen, der ikke tilnærmelsesvis beherskede det danske sprog, havde pludselig potentielle svigerforældre i Danmark.

Lærte dansk ved siden af studiet

Dertil kom, at udbuddet af referendarpladser i Slesvig-Holsten var meget beskedent. Derimod skulle de tyske skoler i Nordslesvig efter sigende tilbyde ledige pladser, så hun kunne med fordel afslutte sin uddannelse dér. Med andre ord: Det kunne formentlig ikke skade at lære et par danske gloser, tænkte hun.

- Jeg begyndte at lære dansk sideløbende med lærerstudiet. Jeg deltog i daværende lektor Bent Søndergaard's dansk-seminarer, jeg begyndte

at læse massevis af danske bøger og selvfølgelig prøvede jeg min viden af i samtaler med min kæreste og hans familie, fortæller hun.

Det viste sig mod forventning, at der hverken var en referendarplads i Tyskland eller på en tysk mindretalsskole i Nordslesvig.

Karen var dog imidlertid blevet så god til at tale og skrive dansk, at hun besluttede helt at droppe sit referendariat og i stedet prøve lykken som lærer nord for grænsen.

»Ret ekstremt«

Turen gik i første omgang til Haderslev Seminarium, hvor Karen supplerede sin tyske uddannelse med en dansk grunduddannelse for lærere. Den tyske læreruddannelse er nemlig ikke anerkendt i Danmark.

Nord for grænsen oplevede Karen for første gang en helt ny undervisningsform: Den udelte skole.

- Hvis jeg husker tilbage til min egen skoletid i Bredsted, så synes jeg, det var ret ekstremt. Efter fjerde klasse begyndte lærerne allerede at sortere ud: Hovedskole-, realskole, gymnasium. Jeg var bogligt stærk nok til at komme på gymnasiet i Nibøl. Men jeg var også en lille og sart pige dengang. Så det endte med, at jeg i stedet skulle fortsætte i hovedskolens femte klasse i Bredsted, fordi man ikke mente, det var forsvarligt at sætte mig i et tog til Nibøl, husker Karen Wulff Paustian.

Ad omveje fik hun dog alligevel sin studentereksamen fra Auguste-Viktoria-Schule i Flensborg sidst i 70'erne.

Alt for tidlig niveaudeling

- Jeg har altid syntes, det er alt for tidligt at niveaudele eleverne efter fjerde klasse. Der findes nu engang elever, hvis udvikling sætter ind lidt senere. Jeg synes, det er hårdt, hvis deres uddannelsesmæssige fremtid skal besegles i en så tidlig alder, siger Karen, der med glæde konstaterer, at regeringen i Slesvig-Holsten i forbindelse med delstatens ny skolelov har ladet sig inspirere af den udelte skole efter skandinavisk model.

Om det så fungerer i praksis, afhænger ifølge Karen af de rammebetingelser, der bliver skabt på skolerne.

- Jeg synes det er meget positivt, hvis man bestræber sig på mere indre

differentiering i undervisningen. Men vilkårene skal også være til det. Det begynder ved klassekvotienten. Der skal være egnet undervisningsmateriale og ikke mindst lærere til det. Ellers kan og vil det ikke fungere, siger hun.

Lærere har altid skullet differentiere

At den udelte skole stadig møder så megen faglig skepsis i Tyskland, kan hun derimod ikke forstå.

- Lærere har altid skullet differentiere. Nogle elever i klassen er bogligt stærkere, andre svagere. Det må man tage hensyn til i undervisningen, og det er allerede en indre differentiering. Den udelte skole udvider bare differentieringsspektret, siger hun.

Efter i alt seks års lærerstudium fik Karen sit første vikariat på en kommunal folkeskole i Danmark. Og fik et kulturchoke.

- Børnene var helt anderledes. De var langt mere selvstændige. I Danmark er eleverne på øjenhøjde med deres lærere, så de lærer også, hvordan man indkræver noget. Det var nyt for mig, husker Karen.

Efter en række vikariater på danske folkeskoler fik Karen tilbudt et barselsvikariat på den tyske skole i Tinglev. Her har hun undervist lige siden 1990 og føler sig vældig godt tilpas.

Vi konfronterer afsluttende Karen med sprogforskeren Karen Margrethe Pedersens udtalelse om, at engelsk, dansk og tysk bør være ligeværdige sprog i alle undervisningsfag. Adspurgt om modellen også kunne bruges mindretalsskole, svarer hun med et bredt smil:

- Langt de fleste af vores elever kommer fra et hjem, hvor der tales sønderjysk. Når de kommer i skole, skal de altså både lære tysk og rigsdansk. Så i grunden vokser de jo tresproget op.

- Men seriøst: Sprogforskere har påvist, at vi forbinder personer med det sprog, de taler. Det vil sige, at et forhold mellem en lærer og en elev direkte udvikler sig i relation til undervisningssproget. På den baggrund har vi indført en sprogpolitik på de tyske skoler i Nordslesvig, der hedder: En lærer - ét sprog. Og den har vi i hvert fald ikke tænkt os at afvige fra foreløbig, siger hun. Per Dittrich